Іван Ситник

ДО ПИТАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПЛОДОНОШЕННЯ ТА СТІЙКОСТІ ПРИЩЕПЛЕНИХ ДЕРЕВ ВІД ФЕНОЛОГІЧНИХ ФОРМ

Quercus robur в лісових насадженнях України займає близько 27 % вкритої лісом площі Причому площа середньовіковнх насаджень зменшується форсованим темпом у зв'язку з ростом попиту на деревину цінних порід, а стиглих деревостанів віком 120 років і більше, які забезпечували б лісовідновні роботи насіннєвим матеріалом, майже не залишилось. З метою підвищення продуктивності лісів в Украло створено близько 1000 га клонових лісонасіннєвих плантацій, більшість з яких належить *Quercus robur L*.

На лісонасінєвих плантаціях досить широко поширена практика щеплення молодих дубів, але у дуба звичайного існує кілька фенологічних фаз, які необхідно враховувати під час виконання таких робіт.

Однією з найбільш важливих біологічних особливостей дуба звичайного, яку не можна обминути в селекційній роботі, є значне варіювання дерев по строках початку вегетації. Якраз це змусило В. М. Черняєва в минулому столітті виділити дві фенологічні форми: ранню та пізню. Потім була виділена також і проміжна по розпукуванню бруньок фенологічна форма. При цьому різниця в строках набрякання бруньок для самих ранніх та найпізніших дерев, за спостереженнями, становить 35–45 днів, що ніяк не можна не врахувати в насінництві та лісокультурному виробництві.

Для надійного перехресного запилення між щепленими деревами на кожній плантації клони потрібно підбирати з таким розрахунком, щоб основні їх фенологічні фази розвитку співпадали або надійно перекривались, тобто період цвітіння всіх клонів на плантації має вкладатись в 5–6 і не більше 6–7–8 днів.

Таким чином, створення клонових лісонасіннєвих плантацій необхідно організовувати не тільки за фенологічними формами, але й за конкретно встановленими строками настання їх основних фенологічних фаз. Наприклад, для повної гарантії забезпечення перехресного запилення між щепленими деревами для ранньої форми можуть бути окремо створені плантації першого та другого строків цвітіння. Аналогічно, враховуючи розмах фенологічного варіювання наявних плюсових дерев, за окремими строками цвітіння можуть бути створені окремі плантації як для пізньої так і проміжної фенологічних форм. З урахуванням лише фенологічних властивостей та строків цвітіння може бути виділено 8 різновидностей лісонасіннєвих плантацій.

Безумовно, мова йде про фенологію дібров якогось конкретного регіону або області. В окремому урочищі або лісництві і на території держлісгоспу розмах фенологічного варіювання може скласти не 35–47

днів, а всього 25–30 днів, а можливо і менше, і тому кількість спеціалізованих плантацій для кожного строку цвітіння залежить від наявності та фенологічної характеристики плюсових дерев. При відсутності або нестачі потрібної кількості дерев цілком можливо використати прищепний матеріал з сусідніх лісництв або лісгоспів з обов'язковим урахуванням лісорослинних умов та існуючого лісонасіннєвого районування.

Крім цього, створення клонових лісонасіннєвих плантацій суворо по і строках фенологічного розвитку щеплених дерев вкрай необхідне ще й тому, що на них доводиться впроваджувати різні способи інтенсивних технологій вирощування лісового насіння.

Разом з тим організація роздільного отримання насіння на лісонасінневих плантаціях за фенологічними формами та ще й за конкретними фенологічними строками дозволяє не лише підвищити врожайність дерев, але й більш раціонально використати насіння або посадковий матеріал на лісокультурній площі залежно від рельєфу місцевості та лісорослинних умов. Це також дозволяє більш досконало спроектувати створення лісових культур і розмістити відомий за фенологічними ознаками посадковий матеріал в оптимальних умовах, де від закладених насаджень можна чекати найбільшого економічного ефекту.

При вегетативному розмноженні селекційного матеріалу необхідно також дотримуватись або враховувати фенологічні особливості і підщепного матеріалу.

Багаторічні досліди по вегетативному розмноженні дуба зимовими живцями шляхом щеплення дозволяють внести значні уточнення в питання взаємовпливу.

Список використаних джерел:

1. Білоус В. І. Дуб звичайний *(Quercus robur L.)* в лісах України: Монографія / В. І. Білоус. – Вінниця: Книга-Веста, Вінницька обласна друкарня. – 2009. – 176 с.
2. Білоус В. І. Вирощування високопродуктивних культур дуба в лісостепу України. Монографія / В. І. Білоус. – Вінниця: Книга-Веста, 2007. – 176 с.
3. Білоус В. І. Витрати основних елементів живлення під час цвітіння та плодоношення дуба / В. І. Білоус, І. В. Красноштан // Збірник наукових праць. – Умань: Уманська сільськогосподарська академія, 1998. – С. 198–202.
4. Давыдова Н. И. Семенное и вегетативное потомство плюсовых деревьев дуба / Н. И. Давыдова // В сб.: Селекция, интродукция и семеноводство древесных лесных пород. – Киев: Урожай, 1964. – С. 112–116.

5. Енькова Е. И. Влияние температуры воздуха на набухание и раскрытие почек / Е. И. Енькова // Научн.зап. Воронеж. лесотехн. ин-та. – 1960. – Т. 21.
6. Ефимов Ю. П. Влияние осадков на прирост дуба черешчатого ранней и поздней форм в центральной лесостепи / Ю. П. Ефимов // Генетика, селекция и интродукция лесных пород. – Воронеж, 1974. – Вып. 1. – С. 70–79.